Արշալոյս Արարատեան

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԵՒ ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ՁՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1849 — ԹԻՒ 351

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպօլիս, 22 Նոյեմբերի.

Հունգարացի փախստականաց խնդրոյն վրայօք Ռուսաց կառավարութիւնը յայտարարական երկրորդ թուղթ մը խրկած էր անցեալները Բարձրագոյն Դրան. որ այս բանին վրայօք յատուկ ժողով մը ընելէն ետև, իւր գրաւոր պատասխանը ամսոյս 10ին տուաւ: Հաստատկօրէն կըկարծուի թէ այս պատասխանը այնպիսի կերպիւ գըրուած է որ յիշեալ խնդրոյն դժուարութիւնները ըստ մեծի մասին կըվերցընէ. և հետևաբար կըյուսացուի թէ Բարձրագոյն Դրան և Ռուսաց ու Աւստրիոյ դեսպանատանց պաշտօնական յարաբերութիւնները շուտով պիտի հաստատուին նորէն: Ասպէն ցանկալի է որ այս հաստատակաց անկալութիւնը ժամ մը յառաջ՚ի գործ դըրուի, որպէսզի օսմանեան կառավարութիւնը ազատ ըլլալով արտաքին զբաղմունքներէ, կարող ըլլայ իւր բոլոր ուշադրութիւնը ներքին բարեկարգութեանց և նորոգութեանց դարձընել. զորոնք բարձրապատիւ Ռէշիտ փաշային նախագահութեամբ հաստատուած խորհրդարանը անխոնջ ջանիւ կաշխատի միշտ յառաջ տանելու:

—Այժմեան հրովարտակաւ հետևեալ փոփոխութիւնները եղան:

Մեծ Եպարքոսին խորհրդական հաճի Էդհէմ պէյը՝ տէրութե ժողովոյն անդամ անուանեցաւ:

—Ֆուատ էֆէնտին, որ մասնաւոր պաշտօնիւ Պետրպուրկ կըգտնուի, Մեծ Եպարքոսին խորհրդական անուանեցաւ փոխանակ Էդհէմ պէյին, և այս առթիւ Պօլս բռնած բարձրագոյն աստիճանը ստացաւ:

—Նաիլ փաշան, որ Կիպրոսի նախորդ կուսակալն էր, Սօֆիայի կուսակալ կարգեցաւ:

—Վեհափառ Սուլթանին Բաֆօռծի պալըքներէն Էլիմ աղան՝ Սարուխանի կուսակալ անուանեցաւ:

—Անցեալ շաբթու Ռուսաց և Աւստրիոյ դեսպանները Բարձրագոյն Դուռը գացին, ուր տեղ խորհուրդ մը ունեցան Մեծ Եպարքոսին հետ:

—Բարձրագոյն Դրան թարգմանատան գործակալներէն յարգամեծար Ալի էֆէնտին արքունի հրամանաւ Իզմիր պիտի երթայ մօտ օրերս առժամանակեայ յատուկ պաշտօնիւ մը:

—Անցեալ շաբթուանէ ՚ի վեր քանի մը տեսակ գողութիւններ պատահեցան ՚ի Կալաթա և ՚ի Կոստանդնուպօլիս: Այս չարագործներէն մէկ քանին արդէն ոստիկանութեան ձեռքը անցան:

—Կիրիտի կուսակալ Մուստաֆա փաշային երկրորդ որդին Վէհիպ պէյը, որ Ֆլօրէնցա գացած էր իւր հիւանդութիւնը խնամել տալու համար այնտեղի բժշկաց, մօտ օրերս մեռեր է յիշեալ մայրաքաղաքին մէջ:

—Ամսոյս 15ին իրիկուան դէմ Իւսկիւտարի մեծ նաւակ մը (պաշտր գայըղը) երեք զոյգ թիով Տոլմա պահճէի առջև ցամաքը խնկաւ սաստիկ և ահագին հովէն մղուելով: Նաւակը բոլորովին խորտակուեցաւ, բայց բարեբաղդութեամբ մէջը գտնուող 17 հոգին ամէնքն ալ ազատեցան:

—Հունգարացի փախստականաց խեղճութիւնը և կարօտութիւնները թեթևցընելու համար, մանաւանդ այժմեան սաստիկ եղանակին մէջ, քանի մը անգղիացի և գաղղիացի պատուաւոր երևելի անձինք, մարդասիրական ոգիէ շարժեալ յայտարարական թուղթ մը հրատարակեցին մայրաքաղաքիս մէջ, հրաւիրելով ամէն ազգաց և ժողովրդեան անդամները, որպէսզի իւրաքանչիւրոք իւր չափովը նուէր մը ընէ յիշեալ խեղճերուն: Այս մարդասիրական գործոյն գլխաւորները հետևեալ յարգելիներն են, պարոնայք Պլաք, Հանսոն, Տ. Կլավանի, Ր. Տիւրան, և այլն. Պարոն Պլաքը, որ մայրաքաղաքիս անգղիացի վաճառականաց երիցագոյնն է, արժան համարուեցաւ աւանդապահ ըլլալ տրուելու նպաստից:

—Արապկերէն կըգրեն: "Քաղաքիս առաջնորդ գերապատիւ Գրիգորիոս ծայրագոյն վարդապետը յազգասիրական և յուսումնասիրական ոգիէ շարժեալ, անդադար խնամ կըտանի իւր հոգևոր հովուութենը յանձնուած ժողովրդեան զարգացմանը և դպրատանց բարեկարգութեանը վրայ, և մօտ օրերս ընդարձակ դպրատուն մը հաստատեց. ուր տեղ բազմաթիւ հայկազուն աշակերտք կըստանան քերականութիւն, սրբազան պատմութի, թուաբանութի, տաճկերէն և այլն:"

—Պարսկաստանէն կըգրեն թէ, Պարսից օգոստափառ Շահը իւր արքունի աթոռոյն ժառանգ հրատարակեց իւր մէկ հատիկ որդւոյ զաւակը, որ տակաւին երկու տարեկան է: Եւ այս առթիւ հրապարակական տօնախմբութիւններ և հանդէսներ եղան Թէհրանի մէջ քանի մը օր շարունակ: Արքունիքը եղած խրախութեանց մէջ միայն Անգղիոյ դեսպանը ներկայ գտնուեցաւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ. Լոնտոն, 5-17 Նոյեմբերի. Վեհափառ Թագուհին, որ քիչ մը տկարութիւն ունէր անցեալները, կատարելապէս ստացաւ իւր առողջութիւնը. Վինտզորի արքունի պալատը ժողով մը ըլլալով, ուր տեղ ներկայ էր նաև Թագուհին, որոշուեցաւ որպէսզի ազգային երեսփոխանաց խորհրդարանը, (որ Նոյեմբերի 10—22ին պիտի բացուէր) մինչև յունվարի 4—16ին գոց մնայ:

Քոլէրան գրեթէ բոլորովին դադարեցաւ մեծին Բրիտանիոյ մէջ. և այս երկնային շնորհաց համար օգոստափառ Վիկտորիա Թագուհին հրաման ըրաւ որ գոհաբանական աղօթքներ կարդացուին բոլոր եկեղեցեաց մէջ.

Թերակղզիական ընկերութեան և Արևելեան Հնդկաստանի ընկերութե շոգենաւուց նաւաստիները, որոց թիւը գրեթէ 2000 հոգիի կըհասնի, թնդանօթ արձակելու կրթութիւնը պիտի սորվին, հրամանատարութեամբ նաւապետ Սմիթին, որ ծովապետութե վերակացու է: Այս կրթութե հարկաւոր եղած պատրաստութիւնները ՚ի գործ կըդրուին Սաւթամբթընի մէջ. ուր տեղ ժամ առ ժամ կըսպասուին թնդանօթները, որ Վուլվիչի արքունի նաւարանէն պիտի յուղարկուին:

Լոնտոնի Սիթի ըսուած կողման (ուր վաճառականները կըբնակին,) նոր քաղաքապետ լորտը սովորական հանդիսութեք իւր պաշտօնին նստաւ: Եւ այս առթիւ մեծածախ հացկերոյթ մը ըրաւ ամսոյս 9ին ըստ լատինացւոց, ուր ներկայ էին լորտ Ճօհն Ռասէլը, լորտ Պէլմըրսթընը, Բըքէնրիքէտի մարքէզը, Սէլիսպուրի մարքէզը, Բէրտիկէնի կոմսը, Գաղղիոյ հասարակապետութեան դեսպանը և այլն: Հացկերոյթին սրահը այնպիսի զքանչելի շքեղութեամբ զարդարուած էր, որ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Ըստ խնդրոյ վերապատուելի Գրիգոր վարդապետին Խապառաձի Կարապետեանց՝ յօժարամիտ կըփութամք հրատարակելու հետևեալ նամակը. որուն նախատիպը Փարիզէն յուղարկած է առ վսեմաշուք արքունի փառօրապետ Տատեան ազգասէր Յօհաննէս Ամիրային, գովելով անոր հայրենասիրական մեծագործութիւնը. որ իւր արդեամբը փորագրել և տպել տուաւ հայերէն աշխարհագրական տախտակները(1), յօգուտ և ՚ի պայծառութիւն ընդհանուր Ազգիս:

Ազնուապատիւ Ամիրայ.

Եթէ ՚ի դարս դարս եկին երևեցան յազգիս Հայոց ոմանք ՚ի շինութիւնս և ՚ի մեծագործութիւնս և ՚ի բարերարութիւնս, զորոց պատմագիրք ոմանք մեզ թողին ՚ի ժառանգութիւն ՚ի վերայ թղթոյ. այնոքիկ ոչ յայլ ինչ յանգէին, քան թէ ՚ի կառուցանել զվանորայս, զեկեղեցիս և հիւրանոցս և հիւանդանոցս, յօգուտ բնակչաց տեղեաց իւրեաց և գաւառաց. և այն յոլովիւ շարժեալ ոգւով աստուածպաշտութեան, կամ առ ՚ի թողուլ անուն յիշատակի անձին առանձին և ազգատոհմին առ յապայս եկելոց. որոց հետք անգամ չերևին այսօր ՚ի միջի:

Իսկ այս քոյին մեծ և ընդարձակ ձեռնարկութիւն, որքան մեծ է աշխարհս այս, զոր կամեցար և կարողացար, (ենթադրեմ միշտ սատարութեամբ Վերնոյն.) սկսանել և կատարել յօգուտ և ՚ի պարծանս մշտառեւ համօրէն Ազգիս, զի՞նչ բաղդատութի ունիցի ընդ հնոցն այնոցիկ դրեթէ զուգան վաստակոց: Ազգ. որ անդրանւոյն իսկ զիւր բնիկ աշխարհ և ժառանգութի, զդիրս և զանդի ծովահանգոյն գետոց դրախտին՝ այլովքն հանդերձ. այսօր քոյին արդեանցն օժանդակութեամբ ծանիցէ ՚ի պատկեր՝ զբոլոր և զբովանդակ զայս մեծամարմին աշխարհ, և զնորին կազմութիւն, և ՚ի նմին զազգս և զժողովուրդս այլալեզուս, զքաղաքականսն առեմ և զվայրենականսն, Աստուածային նախախնամութե և մարդկային հանճարոյն գործեալ զմծանն բոլորութիւն: Ասեմ և ոչ յաւելեալ կրկնել, այս առաւածք մեծագործութիւն, որ ՚ի քէն մատակարարեալ Ազգիս անցանէ զանցանէ յօգտակարութեան և ՚ի բանաւորութեան մասին, քան զամենայն մահարձանս և զկոթողս և զբրգունս եգիպտականսն, յունականսն և հռովմէականսն, կառուցեալսն ՚ի տարապարտ ուղւոյ յայտորիկ բերեալ, չասեմ ՚ի սին համբարհաւաճութենէ:

Բայց գիտեմ և ճանաչեմ գեղով գովելի զխոնարհապարտութիւն Ամիրայիս որ ունի առ Յարգելեաց Վենետիկու վանքին, շնորհս մեծ ունիմ որք ՚ի գլուխ հանին զայս կենցաղօգուտ գործ: Այո. բայց զիարդ կարիցէ երկիր պտղաբերել՝ առանց արևու, կամ մարմին շարժիլ՝ առանց հոգւոյ. Բանզի յայսմ ֆիզիկական աշխարհի ՚ի բարոյականս, արծաթն է որպէս հոգի ՚ի մարմնի: (Ընչից պէտք են, առացին փիլիսոփայքն, առանց նորա չլինի ինչ յարմանեացն:) Միութի և զուգակցութի պիտոյ է՝ զի ծնանիցի երրորդն: Կամիմ ասել՝ թէ հանճարն և ուշիմութիւն պարտի ամուսնանալ ընդ արծաթոյ, որպէսզի ծնանիցի լաւագոյն ինչ երրորդ. ապա թէ ոչ՝ երկոքին իսկ տարանջատ կալով՝ կորնչին ամուլ: Արդ՝ Վսեմութեանդ է արժանավայել առաջին պսակն և պարծանք և արդիւնք առաջի Աստուծոյ և մարդկան, որ առատատուութեդ շարժեցեր զայսքան ձեռս և զբազմազան հանճարս՝ առ՚ի լրումն յաւերժ յիշատակիդ: Ոչ են իմ կամք մի առ մի թուել և խնկել յայսմ մեծի ձեռնարկութեդ զարդիւնս: Այլ դու ինքն համբերեա և լուր զմին և եթ՝ որ զուարթերես զարմացմամբ լուա գիտոս բանախօսից: Արդարև գտան ոմանք ՚ի ժամանակս յայս յազգիս, որք նշանաւոր առատատուութեամբ հանդիսացան, առ ՚ի պէտս

(1) Այս աշխարհագրական տախտակներէն տակաւին ձեռքերնիս հասած չըլլալով՝ չկրցանք ծանուցանել մինչև ցայսօր:

զարմացման առիթ տուաւ ամենուն ։ Սեղանին վրայ երբոր անուշեղէն կերակուրները և պտուղները բերին, քաղաքապետ լորտը առաջարկեց Թագուհիին կենացը գինի խմել, որ ուրախութ ընդունեցին ամէնքը ։ Հետևաբար ուրիշ այս օրինակ գինի խմելու առաջարկութիւններ ըլլալէն ետև, քաղաքապետ լորտը հետևեալ կերպիւ խօսեցաւ ։

„Պիտի առաջարկեմ ձեզ գինի խմել մէկուն կենացը համար, և հաւատի եմ թէ իմ առաջարկութիւնս սիրով պիտի ընդունուի ։ Օտար տէրութեանց քանի մը պաշտօնեաներ կան այս տեղ, զորոնք ուրախ սրտիւ կը տեսնեմ ժողվուած մեր մէջը․ ուստի ցանկալի է ինձ գինի մը խմել 'ի պատիւ նոցա, մանաւանդ Գաղղիոյ վսեմափայլ դեսպանին կենացը ։ „

Գաղղիոյ դեսպանը ոտքի ելլելով պատասխանեց․

„ Բազում հաճութք սրտի կը փութամ յայտնել բարեկամական զգացմունքը դեսպանաց ժողովոյն, որուն անդամ եմ, առ բնակիչս Սիթի ըսուած կողման Լոնտոնի, որոցմէ բարեբաղդութեամբ կընդունիմք, իւրաքանչիւրոց յանուն իւր ազգին, այս մարդասիրական մեծարանքը և վեհանձնական հիւրասիրութիւնը ։ Կարծեմ թէ մեր համակամ գաղափարը կը յայտնեմ, երբ կըսեմ թէ այս առթիս մէջ, նմանապէս ուրիշ մէկ նոր առթի մը մէջ, սքանչացանք այս ընդարձակ մայրաքաղաքիս տեսարանին վրայ ։ Քանզի տեսանք անթիւ ժողովուրդ մը որ կընծայուցընէն անգղիական բնաւորութեան երևելի նշանները, և մանաւոր գծագրութիւնները, որ են բնական ազդմամբ չափաւորութիւն մը՝ միաւորեալ հպարտութեան մը հետ որնոր կազդէ ուժը, յարգութի բարեկարգութեան՝ ազատութեան սիրովը բաղդրեալ ։ Ապաքէն Բրիտանեան տէրութիւնը կրնայ պարծենալ իւր նիւթական զօրութեանը վրայ․ բայց ևս առաւել ճշմարիտ մեծութիւն կայ այն բարձրագոյն հանգամանաց մէջ, որ կարող կընեն զազգ մի՝ զսպել բոլոր մրրիկները զայրացնեալ տարերաց, ուղղել իւր ընթացքը քաղաքական փոթորիկներու մէջ, և միանգամայն իւր աչքը միշտ տնկած ունենալ խաղաղութեան և ազգաց բարեկրթութեան նշանին վրայ ։ Երանի թէ Անգղիան և Գաղղիան կարող ըլլան միաւորել երկար ժամանակ իրենց ջանքը յառաջ տանելու համար այսպիսի վեհանձնական, օգտակար և փառաւոր նպատակ մը ։ ([illegible]) ։ „

ԳԱՂՂԻԱ․ Փարիզ, 6․18 Նոյեմբերի ․

Հանդստութիւնը կըշարունակուի Գաղղիոյ ամէն կողմը, թէպէտև հասարակապետութեան հակառակորդները չեն դադարիր զանազան ձախորդութեր տարածելու, գահերէցին իւր պաշտօնեաները փոխելը իրենց առիթ ունենալով․ նմանապէս ծուռ մեկնութիւններ տալով անոր պատգամաւորութեանը, որ ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն յուղարկեց՝ յիշեալ փոփոխութիւնը յայտնելու համար ։ Վասնորոյ գահերէցը արժան համարեցաւ Մօնիթէօր անուն պաշտօնական լրագրոյն միջոցաւ հետևեալ կերպիւ ջրել տալ այս անտեղի և անհիմն խօսքերը ։

„Գահերէցը իւր վերջի պատգամաւորութեը մէջ ըսաւ, “Կամիմ արժանի ըլլալ ազգին վստահութեանը հաստատուն պահելով զսահմանադրութիւնը, որուն վրայ երդուեալ ըլլամ եմ․ „ Այս խօսքը պարզ ու բացայայտ է և մեկնութի ու երկբայութիւն չուներ․ գրեթէ իւր առաջի երդման նման է ։ Բայց և այնպէս ոմանց լրագրաց մէջ, ընկերական սրահներուն և ազգային ժողովոյն մէջ, վերջապէս ամէն տեղ կըհաստատեն այն սուտ ձայնը թէ կառավարութեան կերպը յանկարծ պիտի փոխուի․ այս սպառնալիքը իբր զուարձութի մը կըկախեն այնպիսի անձանց գլուխը, որոնք խիստ դիւրութեամբ կըզարհուրին և կամկին․ մէկ խօսքով կուզեն չարամտութեամբ շփոթել հասարակաց ապահովութիւնը ։ Ուստի հրաման տրուած է մեզ յայտնելու թէ այսպիսի զրոյցներուն մէջ խարդախ դիտաւորութիւն մը կայ, ատելի զրպարտութիւն մը․ և թշնամանք ընդդէմ հաւատարմութեանը անոր, որ երբեք իւր խօսքը չդրժեց ։ „

—Հասարակապետութե գահերէցը մասնաւոր ունկնդրութիւն մատոյց այս օրերս Ամերիկայի միացեալ նահանգաց դեսպանին, և այս առթիւ երկու կողմէն ևս բարեկամական խօսքեր զրուցեցան ։ Յայտնի է որ քիչ մը ժամանակէ 'ի վեր դադրած էին պաշտօնական յարաբերութիւնները այս երկու տէրութեց մէջ, վէճի մը պատճառաւ որ պատահեցաւ Գաղղիոյ դեսպանին ու Միացեալ նահանգաց արտաքին գործոց պաշտօնէին մէջ ։

—Մարոքի գործը խաղաղութեամբ լմնցաւ․ որուն վրայօք հետևեալ յօդուածը կըկարդամք Բաթրի լրագրոյն մէջ ։

„Արդէն ըսինք թէ Մարոքի տէրութեան և Գաղղիոյ կառավարութե մէջ պատահած դժուարութիւնները կարգի մտան․ Այսօր կիմանամք թէ մսիւ Վալա, որ մեր հիւպատոսն է 'ի Մոկատոր, Փարիզ հասած է․ և անկերկբայ կերևի թէ Մոկատորէն մեկնելէն առաջ իւր պահանջած ամէն հատուցումը ստացեր է, և ստորական կերպիւ փոխադարձ ողջունադրութիւն եղեր է քաղաքին ամրոցին և գաղղիական նաւուց մէջ․ „

—Վերսայլի արդարութե բարձրագոյն ատեանը, երկար քննութիւններէ ետև, իւր վճիռը տուաւ՝ յունիսի 1—13ին եղած ապստամբութեը մասնակից եղողներուն վրայ ։ Ասոնցմէ 17 հոգի մշտնջենաւոր աքսորի դատապարտուեցան, և երեքը՝ 3 տարի բանտարկութեան ։ 11 ամբաստանեալ անմեղ համարուելով թող տրուեցան ։

Նոյն ատեանը իւր նիստին մէջ, որ 'ի 3—15 նոյեմբերի, աքսոր երթալու դատապարտեց հետևեալ բացակայ ամբաստանեալները որ օտար երկիր փախած են․ պարոնայք Լետրիւ Ռօլէն, Քոնսիտերան, Պիաշօ, Ռաթիէ և Ռիպէյրօլ ։

—Լոնտոնի գաղղիոյ դեսպան մսիւ Տրուէն տը Լհուիս այս օրերս հասաւ 'ի Փարիզ ։ Կըհաստատեն թէ արտաքին գործոց պաշտօնը անոր պիտի յանձնուի, որնոր չուզեց ընդունիլ մսիւ տը Թէնըվալ ։

—Յայտնի է որ Հռովմ գտնուող Իտալական բանակին ընդհանուր հրամանատարութիւնը առաջուց մսիւ Տ'Օբուլ զօրավարին յանձնուեցաւ փոխանակ Ռոստոլան զօրապետին․ բայց հետևաբար մսիւ Տ'Օբուլը պատերազմի պաշտօնեայ կարգուելով, յիշեալ բանակին ընդհանուր հրամանատարութիւնը մսիւ Պարակէ Տ'Իլիէ զօրապետին յանձնուեցաւ այժմ ։

ԻՏԱԼԻԱ․ Մեր նախընթաց թերթովը ըսինք թէ Պապին կողմանէ դրուած կարդինալներուն քաղաքական ընթացքին և խստութեանը դէմ մեծապէս կըդանգատի հասարակութիւնը ։ Այս նիւթիս վրայօք հետևեալ յօդուածը կըկարդամք Ժուռնալ տէ Տէպային նոյեմբերի 1—13ին մէջ ։

“Դժբաղդութեամբ քանի մը անդամ պարտաւորեցանք յառաջ բերելու ազատութեան դէմ ընթացքը և մեղադրելու յետախաղաց գործքերը մասնաւոր ժողովոյն կարդինալաց, որոց յանձնուած է Հռովմի կառավարութիւնը Սրբազան Հօր կողմանէ ։ Այսօր նոր բռնութիւններ ունիմք ստգտանելու այս նոր տեսակ եռապետութեանը, և որ աւելի կըստուգացունէ մեր ցաւը այն է, որ կըլսեմք թէ գաղղիական զօրքը կերպիւ մը մասնակից եղած են այս անարժան գործոցը․ զորոնք ազատասէր Եւրոպան, (եթէ տակաւին կըգտնուին Եւրոպայի մէջ այնպիսի անձինք որ այս վերջի երկու ամսոյ աղէտալի անցքը չզղջեցուցին ազատութենէն,) սաստիկ և օրինաւոր տհաճութեամբ պիտի իմանայ և պիտի դատապարտէ ։ Ստոյգ է որ այս աղէտալի թատրոնական տեսիլները դադրեցան Գաղղիոյ դեսպանին թախանձանօքը․ բայց այս մարդասիրական ընթացքը չկրնար վճարել բոլորովին նոյն անիրաւութեան մասնակցութեան յանցանքը ։

“Ըսածնիս Հռովմի հրէից թաղին համար է, և անոր բնակչաց եղած անարգութեանցը լման երկու օր ։ Կէթոյ ըսուած հրէից թաղը, այս յիշատակարանը բարբարոսական ժամանակաց ամենէն գէշ թուականին՝ տեսարան եղաւ յարձակման մը, որ նոյն թաղին դժբաղդ և երկչոտ ժողովրդեան միտքը կրնար բերել յիշատակը այն աւուրց, որ ժամանակ կերևէր թէ չարչարուելու համար միայն կապրի ։ Մեծագին բաներ փնտռելու պատճառանօք, որոնք Մազինիին իշխանութե ատենը հրապարակական շինուածքներէն գողցուած էին, այս տխուր թաղը պաշա-

---

բարելաւութեան ազգիս քաղաքական վիճակի, բայց այն կտակաւ՝ յետ մահուան ձեռամբ․ ․ ․ ․ ժառանգաց և ոչ իւրեանց․ որ թէպէտ գովելի և առաքինական, այլ ո՛չ յոյժ դժուարին ։ Իսկ քոյին նուէրք և ձիրք կամայօժար, է բոլորովին աւետարանական, որ քոյին ձեռամբդ սերմանեցեր, և յետ հինգ ամաց՝ ցնծութեամբ հնձեցեր զարդասիս, հաւաքեալ 'ի բարեկից քո շտեմարանս․ և վայելես և վայելեցես, և վայելեցուցես յամայր ամս 'ի յիշատակ քոյին օրհնեալ Ազգասիրիդ՝ կենդանեաց, և հանգուցելոցն հաւատով 'ի Քրիստոս ։

Ոչ մոռանամ յիշեցուցանել Վսեմութեանդ, զի յայսմ մեծի և կենսաօգուտ գործառնութե 'ի փառաւորաց սակի՝ առաջին գործունեայ, Հ․ Սօրղուձեանն ունել ունի իրաւամբք, զինի քոյին առաջնոյն պսակի՝ զերկրորդն, որ տնտեսական յաջողութեամբն, և արուեստագէտ հնարիմացութեամբն, զայս գործ բազմակնճիռն ըստ ամենայն մասանց որպէս ցանկայիրդ, աւարտեաց․ այնպէս զի առանց նորին գործողութեան ըստ իմ դատման, անհնարին իմն էր յանգ ելանել որպիսի էն ։ Բայց առ 'ի լինել յիւրում կարգի կատարեալ իմն ընծայ Ազգիս ըստ փափաքանացդ և ոչ յիմիք վնասակար, հարկ եղև քանի մի հաղարով անցանել ըստ սահմանն, զոր հաճեալն է առատաձեռնութեանդ դնել ։ Խորհրդակցելով վաղագոյն վասն այսորիկ ընդ Վ․ Հ․ Սօրղուձեանն, համարձակեցայ զնա ապահովել, ըստ ոգւոյ նամակիդ որ առ իս 'ի 27 դեկտեմբերի 1844, ասելով նմա, եթէ ներքին կատարելութիք յԱթլասին, կամ արտաքին պարտուպատշաճ վայելչութիւնք յանկարծ պակասեսցին, Ամիրայն 'ի հարկէ ունի սրտնիլ ։ Իսկ եթէ սրտնեսցի ևս վասն առաւելեալ ծախուցն, ընտրելի է մեզ զի այն լինիցի վասն յետնոյն քանթէ վասն առաջնոյն ։

Արդ ունելով այժմ առաջի աչաց զԱթլասն Յովհաննու Ամիրայիս, հիանամ և զուարճանամ խորհելով և թուելով զմի ըստ միոջ զամենայն խաչընդոտս որն և դժուարութիւնսն դիւրեալ, և յետ հինգ աշխարհաժողովին ամաց՝ զայս ծանր գործ գրեթէ ձրի 'ի վայելումն տուեալ ամենայն ուսումնասիրաց ։ Քօղարկեր և ծածկեցեր, ով մեծ Ամիրայ, առ ժամս զամենայն հին ազգային 'ի հեղգութե և յանտարբերութեան յուսումնական մասին՝ բարբառս ։ Լինիցին արդեօք օրինակաւք 'ի վեհանձնութենէդ, զի զարթեցուսցեն զգործաւորս յայգին ժառանգութեան մերս մեծի Լուսաւորչին՝ 'ի գեղազարդել ։ Յուսամք ․

Այլաքէն յորժամ ընդ միտս ածեմ, թէ զայս տան պատկերս ոսկեզօջանակաւորս երբ յերիւրեալ դիցես 'ի մեծի հանդիսարանիդ, 'ի մտանելդ և յելանելդ հայեցեալ 'ի նոսին ուսումնասէր աչօքդ՝ (որպիսի ոչ ոք այլ,) քանիցս ատին ցնծութեամբ լնանել ունի բարեմիտ հոգիդ․ յորմէ զեղեալ յամենայն զգայարանսդ 'ի զուարթացուցանել զբոլոր անձնդ, և 'ի միխիթարել դիւրել զբազմազան հոգս և զբազմունս ։

Ասեմ թէ ընդ միտս ածեմ, բայց գրեթէ առերի ներկայ գտանիմ Ազնուութեանդ միշտ աղօթիւք և մաղթանօք, զի Տէր պահեսցէ զանգին կեանսդ բարօրութեամբ և անսասան 'ի բարեվիճակ յընթացս ըստ աւուրցն երկնից ։

Ողջոյն սիրոյ և օրհնութեան համօրէն Տանդ, և Ազգիդ՝ արժանի զաւակացդ ։

Ի Փարիզ, 'ի Հոկտեմբերի 1849 ։

Ազնուականութեանդ
յաւերժ բարեմաղթ
Գրիգոր Վարդապետ Խաչատուրեան
Կարապետեանց ։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔ

Պատիւը և հարստութիւնը մարդոյս բարիք [illegible] ։ Միտքը՝ [illegible] ։

բեցին, անոր վրայ յարձակեցան և 48 ժամ վինուորական կերպիւ տիրեցին անոր: Այս գործով յիշեալ Թաղին բոլոր բնակիչները ետև ցեղ մը գողերու նշանակուեցաւ այնպիսի ժողովրդեան մը, որոց մասց նախապաշարմունքը անտարակոյս կարօտութիւն չունին գրգռուելու: Նորոշակի ամէն տուները փնտռեցին, առանց հարկ ըլլալու օրինաւոր նշան մը գտնել՝ անոնց մէջ բնակողաց ամբծութեանը դէմ. քանզի հրեայ անունը բաւական կըհամարուէր, որպէսզի անմիջապէս ենթակայ ըլլայ ամէնէն անարգական ոտնձգաց: Վերջապէս զինուորական զգուշութիւնները այնքան սաստիկ էին, մինչև արգելեալ էր որ մէկը իւր տունը բանայ, քայլ մը ընէ փողոցը՝ թէև ուտելիք ծախու առնելու համար ըլլայ, կամ բժիշկ մը փնտռելու և կանչելու համար: Ծերունի մը մեռաւ, և երեք կին ծնան՝ առանց կարող ըլլալու բժշկի մը օգնութիւը ընդունիլ":

Ամէն երևմունքէն կըդուշակուի թէ Պիոս Իններորդ մօտ օրերս վերստին իւր մայրաքաղաքը պիտի գայ իւր աշխարհական իշխանութիւնը վարելու համար. որ չէ տակը շատ սուղի նստաւ իրեն, այնքան բազմաթիւ հռոմէական ժողովրդեան արեամբը գնուած ըլլալով:

Դուրինոյէն եկած լուրերը կըծանուցանեն թէ Վենետիկի նախորդ հասարակապետութեան գահերէց Տանիէլ Մանին՝ Ճենովայի քաղաքացւոց կողմանէ ազգային երեսփոխան անուանեցաւ: Նմանապէս Պիոս Իններորդին վաղեմի պաշտօնեան Թէրէնցիօ Մամիանի, որ այժմ հռոմէական վիճակներէն աքսորեալ է, Րիմիներոլ քաղաքին կողմանէ երեսփոխան ընտրուեցաւ: Կըհաստատեն թէ Սարտենիայի ազգային ժողովը վաւերական համարեց այս ընտրութիւնները.

Նաբոլիի լուրերը միշտ տխուր են. քանզի բանտարկութիւնները և քաղաքական խստութիւնները միշտ կըշարունակուին յիշեալ մայրաքաղաքին մէջ: Բաւական է մէկ պզտիկ պատճառանք մը, որպէսզի մէկը բանտը դրուի. ուստի այս կերպիւ անհամար մասնաւոր վրէժխնդրութիւններ 'ի գործ կըդրուին. քանզի մէկը որ գէշութիւն կուզէ ընել ուրիշին, շատ դիւրութեամբ կրնայ նեղութեան ոստիկանապի մէջ ձգել զանիկա, զրպարտութիւն մը ընելով անոր վրայ՝ քաղաքական թեթև յանցանքի մը համար.

ՊԻԼՃԻԳԱ: Օգոստափառ Թագաւորը նոյեմբերի 1–13ին անձամբ բացաւ ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն նոր նիստը. և այս առթիւ համառօտ ատենաբանութիւն մը ըրաւ. որով Լէոբոլտ Թագաւորը խնդակից կըլլայ տէրութեան բարեյաջող վիճակին վրայ, նմանապէս բարեկամական և սիրոյ կապակցութեանցը վրայ, զորոնք իւր կառավարութիւը կընդունի շարունակ օտար տէրութիւններէն: Երկրագործութիւնը, վաճառականութիւնը և ձեռագործ ճարտարութիւնը յաջող վիճակի մէջ են: Զանազան առաջարկութիւններ օրինաց պիտի ներկայացուին ազգային ժողովոյն, և այս օրինաց նպատակը պիտի ըլլայ օգտակար փոփոխութիւններ ընել վաղեմի օրինադրութեանը՝ դարուս բարուցը և օգուտն համեմատ՝ ժողովրդեան բարեկեցութիւնը աճեցընելու համար: Օգոստափառ Թագաւորը ազգային ժողովը մտնելու և ելլելու ժամանակը մեծ ուրախութիւ և ծափահարութիւ ողջունեցաւ.

ՀԵԼՎԵՏԻԱ. Ճենեվայի Պահպանողական կուսակցութիւնը բոլորովին յաղթուեցաւ: Այս վիճակին առաջին քաղաքական ժողովը, որ բաղկացեալ է Ճնեւ Ֆաղի, Գորոժէ, Տէքրէ, Կիւլերմէ, Ժանէն և Ռոնս Արմատական պարոններէն, ամէնքն ալ վերստին ընտրուեցան երկու տարուան համար: Այս ընտրութեան ժողովոյն մէջ 10.299 քուէարկու կային, և ազատական կուսակցութիւը 800 ձայն աւելի ունեցաւ Պահպանողական կուսակցութենէն.

ԱՒՍՏՐԻԱ. Վիեննա, 7–19 Նոյեմբերի: Նշանակութեան արժանի երևելի լուր մը չկայ. Ֆրանչիսկոս Յովսէփ օգոստափառ կայսրը երէկ մեկնեցաւ Բրակա երթալու, որ Պոհեմիայի մայրաքաղաքն է, ուր տեղ 3 կամ 4 օր պիտի նստէր: Կայսրը վերադառնալուն՝ Պուտիմի ճանապարհէն անցնելով Լինձ քաղաքը պիտի հանդիպէր.

—Աւստրիոյ կայսրը մօտ օրերս զանազան աստիճանի նշաններ յուղարկեց Ռուսաց զօրապետներուն, 'ի վարձատրութի անոնց քաջութեցը որ 'ի գործ դրին Հունգարիոյ ապստամբութիւը ջախջախելու համար: Այս զօրապետներուն թիւն է նաև փելտմարշալ Բէհբուտեան հայկազուն իշխանը, Երևանի նախորդ կուսակալը. որուն սուրբ Ստեփաննոսի կարգին մեծ խաչը շնորհեց կայսրը:

—Հայնաու զօրավարը Բէշդ վերադառնալուն հետևեալ թողութեան թուղթը հրատարակեց.

„Ենթադրելով թէ գթութե յայտարարութի մը՝ Հունգարիոյ ժողովրդեան մեծագոյն մասը խղճմտանքի պիտի բերէ իւր յանցաւոր խոտորումէն, ուր մոլորեցաւ ապստամբաց կուսակցութենէն, թողութիւն կուտամ անոնց ամէնուն, որ ստորին կարգի յանցանք մը գործեցին պատերազմական օրինացը դէմ.

Ասոր շնորհ մը ընելով, կըթողում անոնց ամէնուն պատիժը, որոնք մէկ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են: Այլև կըդադարեցընեմ ամէն դատաստանական հետամտութիւնը անոնց դէմ, որոնք բանտարկուեցան, կամ պարզապէս հարցափորձ եղան, ամբաստանուած ըլլալով, թէ Քոշուտին դրամական թղթերէն, կամ քիչ մը պատերազմական պաշարներ պահած են, թէ ապստամբաց դրամներ տուած և ուրիշ փոքրիկ օգնութիւն ըրած են, թէ ապստամբական նշաններ կրած են վրանին, թէ թշնամանած են բարեխորհուրդ մարդիկները, կամ գրգռիչ խօսքեր զրուցած են; թէ ծախու առած են ազգային գանձին վերաբերեալ բաները, կամ զանոնք որ մասնաւոր անձինքներէ գողցած էին ապստամբները, թէ աղմկալի լուրեր տարածած են, թէ սրճարաններ բաց պահած են սահմանեալէն աւելի երկար ժամանակ.

—Յիշեալ զօրապետը հրատարակեց նաև Բէշտի և բոլոր Հունգարիոյ մէջ այս տարուան ըստ լատինացւոց մարտի 4ին հաստատուած աւստրիական սահմանադրութիւնը, հրաման ընելով որ թարգմանուի ամէն լեզուով, որ կըխօսուի Հունգարիոյ մէջ.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 25 Նոյեմբերի.

Կուտինայէն կըգրեն մեզ:

„Երկու տարի յառաջ 'ի Կուտինա յանուն Սրբոյն Մինասայ Եգիպտացւոյ ընկերութիւն մը կայ եղեր մանկանց դպրատան համար, և այս դպրատունը յանուն սրբոյն Էջմիածնի կառուցեալ են Կուտինացիք առընթեր եկեղեցւոյն սուրբ Աստուածածնի. և դպրատուն մըն ալ կայ աղջկանց՝ զոր կառուցեալ է 'ի քսակէ իւրմէ յարգամեծար Կարապետ աղայն Հայրապետեան. Այս ընկերութե անունը սուրբ Մինաս ըլլալուն պատճառը այս է որ, Եգիպտացի սուրբ Մինասը Կուտինա քաղաքը զօրական ըլլալով կռապաշտ Մաքսիմիանոս Թագաւորին օրովը նահատակուած է (Յայսմ. Նոյ. ժա) քաղաքիս քովը բացօթեայ տեղ մը, և մինչև ցայսօր նահատակութե տեղը և սուրբ ոսկորները թաղուած տեղը յայտնի են. ու կերթան ջերմեռանդութբ քրիստոնեայք քաղաքիս, եթէ հայք և եթէ յոյնք, նաև այլազգիք անգամ կըյարգեն այս սուրբ Մինասը (պաղը ջէօլէ, կամ զօրէէն՝ այսինքն զօրական անունով,) և այս քաղաքիս յատուկ պաշտպան սուրբը ըլլալը, անոր անուանը ըրած են այս գովելի ընկերութիը: Բայց դժբաղդաբար մէկ տարի հազիւ թէ օրինաւոր կերպիւ ընթացք ունեցեր է. և միւս տարին ալ դայթ 'ի գայթ և յոգիս ապաստան:

Արդ գոհութի մեծի այցելութեն Աստուծոյ՝ ահա այս տարւոյս ապրիլին սկիզբը՝ որ այս ընկերութե տարեգլուխն է, նորէն հոգի առաւ յաջողութեամբն Աստուծոյ, և կըյուսամք որ օրէ կըյառաջանայ և ուսումնասիրական ոգին կըմընայ այս քաղաքիս մէջը:

Վասնորոյ ժողով արարեալ նոր 'ի նորոյ հարկ եղաւ որ կանոնաւորի այս ընկերութիը, և պէտք եղած անդամները գրուի, որ այն կանոններով և նոյն անդամներով յառաջ քալէ:

Նորոգ ընտրեալ յարգոյ անդամոց անուանքն այսոքիկ են:

Մեծ կառավարիչ՝ փոխանորդ Ատենապետի ընկերութե Հովսէփեան Յակոբ աղայ: Դրամակալ և ծախսարար՝ Քէքլիկեան Սարգիս աղայ: Հոգաբարձուք և խորհրդականք ընկերութեան, Պաքըրճեան Գէորգ, Քարաքաշեան մահտեսի Նիկողայոս և Յովսէփ, Եահնըեան Յակոբ, Տօռոմեան Ռափայէլ և Ղազերեան Յակոբ աղայք: Դրամաժողով և ատենադպիր՝ Թաթվաթեան Խաչիկ և Յակոբ աղայք:

Շաբաթը անգամ մը ժողովք կըլլայ՝ վերոյիշեալ անդամներով՝ դպրատան վերաբերեալ բարեկարգութիւններուն նայելու, մանկանց քննութիւնները ընելու և ընկերութե բաժին գրուողներէն դրամ ուզելու: Վեց ամիսը անգամ մը ընդհանուր քննութիւն կըլլայ: „

Այսպիսի բարենպատակ ընկերութեան ազգասէր անդամոց ջանիքը, նմանապէս Կուտինայի հոգևոր առաջնորդ գերապատիւ Յովսէփ ծայրագոյն վարդապետին ազգասիրական բարեպաշտ յորդորանօքը կըյուսամք թէ յիշեալ քաղաքին դպրատունները օրըստօրէ պիտի յառաջանան. և մեք ևս բարեպատեհ առիթներ պիտի ունենամք պատուական լուրեր տալու մեր ընթերցողացը Կուտինայի մեր համազգի ժողովրդեան ուսումնասիրական յառաջադիմութեանը վրայօք.

Մանիսայի Աղքատաց Ընկերութեան Երրորդ
տարուան ստորագրողաց յարգի անուանքը:

Պարոնայք,		բաժին
Կարապետ Փիլիպպոսեան,	'ի Մանիսա	10
Երեմիա Գէորգեան . .	„	5
Իւր որդին Գէորգ . .	„	1
Գրիգոր Կոստանդեան .	'ի Զմիւռնիա	4
Մ. Միրիճան Մ. Միրիճանեան	'ի Մանիսա	4
Դերձակ Պետրոս Սարաֆեան	„	4
Իւր որդին Աբգէլ . . .	„	1
Յոհան Օղոտաեան . . .	„	2
Մահտեսի Յարութիւն Մ. Աշարեաեան		2
Սափրիչ Երեմիա Չիթտէնեան .	„	2
Գասպար մահտեսի Մելգոնեան .	„	2
Պայտառ Կարապետ Յակոբեան .	„	2
Մահտեսի Վարդան Չաքըռեան .	„	2
Յարութիւն Աստուածատուր Տատուրեան		2
Ղուկաս Գ. Պալդազարեան	'ի Զմիւռնիա	2
Գասպար մահտեսի Մանկիկեան	'ի Մանիսա	1
Տիրացու Մանուէլ Պօղոսեան .	„	1
Տիրացու Գաբրիէլ տէր Յակոբեան	„	1
Տիրացու Եսայի . . .	„	1
Մահտեսի Աբրահամ Քըլըճըյեան	„	1
Մահտեսի Յարութիւն Մ. Պօղոսեան	„	1
Իւր որդին Կարապետ . . .	„	1
Մահտեսի Փիլիպպոս Մ. Սահակեան	„	1
Մահտեսի Թումաս Դարաօղլանեան	„	1
Յոհաննէս Պոլըտեան . . .	„	1
Կարապետ Մ. Յոհան Կոճահանեան	„	1
Դաւիթ Խաչէրեան . . .	„	1
Կարապետ երկաթագործ Մակարիոսեան		1
Յակոբ Զաքարիաեան . .	„	1
Փիլիպպոս Պաղտասար Տօպրաեան	„	1
Դերձակ Ղազար Մանուկեան .	„	1
Զաքէոս Նահապետեան . .	„	1
Եղսայրը Հայրապետ . . .	„	1
Մկրտիչ երկաթագործ Մակարիոսեան	„	1
Դերձակ Կոստանդ Մանուկեան .	„	1
Յոհաննէս Բիչոնեան . .	„	1
Թորոս Յոհան Օղոտաեան . .	„	1
Հայրապետ սափրիչ Մելգոնեան .	„	1
Յովակիմ մահտեսի Յոհան Կոպալեան	„	1
Երկաթագործ Մկրտ Յակոբեան .	„	1
Երկաթագործ Գրիգոր Յակոբեան	„	1
Երկաթագործ Ստեփան Եսայեան	„	1
Մահտեսի Յոհաննէս Մ. Աղար Անանիկեան		1
Մահտեսի Զաքէոս Տօնապետեան	„	1
	բաժին	74

Իւրաքանչիւր բաժինը քսանևհինգ ղուրուշէն կընէ 1850 ղուրուշ:

ՀԱՇՈՒԵՑՈՒՑԱԿ

Երրորդ տարուան Ազգասէր Ընկերութեան Մանիսայի, սկսեալ 'ի 1 Նոյեմբերէ 1848, մինչև ցվերջ Հոկտեմբերի 1849։

Մուտք երրորդ տարւոյն։

	ղուրուշ
Հանգուցեալ Տ. Բարղամին նուէրը	1000
74 բաժնից արժէքը ինչպէս նշանակուած է առջի երեսը	1850
Շաբաթական ժողովքէն և ուրիշ նպաստներէն .	823,30
Գանձանակին եկամուտը	895, 4
Նպարավաճառի (պագալ) և բոկեղավաճառի (ափիոնճի) խանութից վեցամսական բանուած վարձքը . .	375
Մանրամասն եկամուտ բոլոր տարին . . .	507, 23
	5451. 17
Ընկերութեան անշարժ ստացուածոց արժէքը որ է	
Բոկեղավաճառի խանութ մը 'ի Տէմիրգափու թաղը .	5184, 25
Նպարավաճառի խանութ մը 'ի նոյն թաղը . . .	2045, 20
Անցեալ տարուան պատրաստ դրամը, ինչպէս հրատարակուած է լրագրոյս 328 թերթին մէջ . . .	2211, 21
ղուրուշ	14893, 3

Ելք երրորդ տարւոյն։

	ղուրուշ
Տնանկաց նպաստ իրենց բնակարանը . .	3558, 4
Աղքատ բանտարկելոց նպաստ	264. 31
Ընկերութեան թղթենեաց համար, և ուրիշ ծախք .	1570, 8
	5393, 3
Ընկերութեան անշարժ ստացուածոց արժէքը . .	7230, 5
Պատրաստ դրամ կըմնայ, որ չորրորդ տարւոյն հաշիւին անցաւ	2269 35
ղուրուշ	14893, 3

Լրագրոյս 328երորդ թերթին մէջ Մանիսայի Ազգասէր Ընկերութեան առաջին և երկրորդ տարուան հաշուեցուցակը հրատարակելու ժամանակնիս, գովութեամբ յիշատակեցինք այս Ընկերութեան բարեկարգ և յառաջադէմ ընթացքը և Ազգիս երևելեաց քաջալերութեանը արժանի է ըլլալը։ Ինչոր այն օրը գրեցինք, այսօր յօժարութեամբ կըկրկնեմք. քանզի Ազգասէր Ընկերութիւնը օր ըստ օրէ զարգանալու վրայ է, ինչպէս մեր ընթերցողները դիտած պիտի ըլլան ա՛նոր երրորդ տարուան կանոնաւոր հաշուեցուցակէն. որնոր վերը հրատարակեցինք, ըստ խնդրոյ նոյն ընկերութեան յարգոյ կառավարչացը. որ են, պարոնայք Կարապետ Փիլիպպոսեան. Միքայէլ Միրիճանեան, Յովհան Յովհաննէսեան. Յովհան Օղլուեան, Երեմիա Գէորգեան. Միքայէլ Աղլեան։

Ցանկալի է ապաքէն որ յիշեալ միաբանութեան բարի օրինակին հետևելով, ուրիշ այսպիսի ազգային ընկերութիւններն ևս հրապարակաւ, այսինքն լրագրաց միջոցաւ, ծանուցանեն հասարակութեանը իրենց ելևմուտ վիճակը և միանգամայն ազգին ընդհանրութեանը ըրած բարիքնին։ Այս կերպիւ նախանձաւորութիւնը անտարակոյս կըգրգռուի ազգին մէջ, բաժանորդ գրուողները ևս առաւել նպաստամատոյց ըլլալու կըյորդորուին, և որ աւելի գգուշութեան արժանի է, բամբասանաց առիթներն ևս ըստ մեծի մասին կըխափանուին։ Ասա այսչափ է հրատարակութեան օգտակար հետևութիւնը, որնոր ամենայն բարեմտութեամբ կըհամարձակիմք յուշածել բոլոր ազգային ընկերութեանց։

-Գաղղիոյ նաւատորմիղը, որ Իզմիրի ծովածոցին ամրոցին մօտ՝ Ուրլայի նաւահանգիստը խարըսխած է, հետևեալ նաւերէն կըբաղկանայ. 6 եռայարկ նաւ, 1 փռէկաթ, 2 շոգեշարժ փռէկաթ, 1 շոգեշարժ գորվէթ, ամէնը 10 կտոր նաւ։

Յիշեալ նաւատորմիղին հրամանատար մօսիւ Բարսըվալ Տէշէն ծովապետը անցեալ շաբաթ օր Գալու անուն շոգենաւով Իզմիրը պտըտելու եկաւ. ուր տեղ 3 օր մնալէն ետքը, վերստին մեկնեցաւ Ուրլա երթալու։

Մ. Տէշէն ծովապետը իր մեկնելէն առաջ քաղաքիս կառավարիչ վսեմափայլ Օսման պէյին այցելութեան գնաց, որ մեծ յարգութեամբ և մեծարանօք ընկալաւ զնա։

-Անգղիոյ նաւատորմիղը, որ ծովապետ Սըր Վ. Բարքըրին հրամանատարութեամբը Պէշիկա նաւահանգիստը կըգտնուի, 12 նաւերէ բաղկացեալ է առ այժմ. այսինքն 6 եռայարկ նաւ, 1 փռէկաթ, 2 շոգեշարժ փռէկաթ, 2 շոգեշարժ գորվէթ և 1 պզտիկ շոգենաւ։

-Կիրակի օրը կէսօրէն ետև Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյն Աշըգլը խանին մօտ սրճարանի մը մէջ կռիւ մը պատահելով, կրետացի տաճիկ մը որ արբեալ էր, դանակով զարկաւ սպանեց հայ երիտասարդ մը, որ ամենևին յանցանք մը չունէր։ Մարդասպանը փախաւ. իսկ իւր երկու ընկերները բռնուելով բանտը դրուեցան։

-Երէկ գիշեր Խան օղլու խանին քով ծխախոտ վաճառող հայու մը խանութը բացին. ուսկից 1000 ղուրուշի չափ բան գողցեր են։

-Փոչայէն կըգրեն, թէ յիշեալ գիւղին մէջ հայ մը սպանուեր է տաճիկէ մը, և մարդասպանը անմիջապէս փախեր է։

-Այտընէն կըծանուցանեն, թէ Հայ մը որ Ալաշէհէրէն յիշեալ քաղաքը կուգար, ճանապարհին գողերու հանդիպեր է. որոնք անոր վրայի եղած 2700 ղուրուշը առնելով զինքը ձգեր են։

-Յոպպէէն Հոկտեմբերի 30ին կըգրեն մեզ. «Օրպիսուն կողմանցս՝ ողորմութեան Աստուծոյ, այժմ հանգիստ և խաղաղ է քան զառաջին ժամանակ. և յիշատակաց արժանի է այսր ամի առատ հունձն կողմանցս վասն ամենայն ուտելի ընդեղինաց, այսինքն ցորեան, գարի, կորեակ (փոլը), սուսամ և այլն։ Մանաւանդ ցորեանն և գարին այնքան առատ եղեն, որ բնակիչք կողմանցս վկայեն թէ 'ի 20 ամաց հետէ չէր եղեալ սոյն օրինակ առատութիւն։ Եւ վասն այսր առատութեան 'ի նահանգս Պաղեստինու՝ բազում վաճառականք յայլևայլ կողմանց, մանաւանդ Եւրոպացիք որք գտանին յԱքքա, հեղան վաղվաղակի գնեցին ցորեան և գարի։ Մինչ 'ի նաւահանգիստն Յոպպէի, եղև ժամանակ զի 18 Եւրոպական նաւք գտան, որք ամենեքեան եկեալ էին բառնալ զցորեան և զգարի։ Յորոց գրեթէ 1000 բեռն ուղտու մտանէին զօրն 'ի քաղաքս, և երբեմն մինչև 1500 բեռինք հասանէին. և այսպէս յերից ամաց հետէ վաճառականութիւն տեղւոյս բազմացաւ։ Բայց զարմանալին այն է, զի այսքան բարութիւնք գան և իջանեն 'ի ծով, այսու ամենայնիւ դեռ ամենայն գիւղօրէք լի են ընդեղինօք։ Այլ ես յոյժ ցաւիմ թէ ընդէր արդեօք մերազգի յարգի վաճառականք, որք ընդ ամենայն տեղիս տարածանեն զվաճառականութիւն իւրեանց, ոչ դարձուցանեն զերեսս յայս կողմանս, ուր առաւել յոյժ օգտաւէտ և բազմաշահ առևտուր լինի այժմ։

Չէթն ևս առատ է յայսմ ամի. բայց գին նորա փոփոխական է. այլ որքան և զիւրափոփոխ իցէ, և որքան և խնդրեսցի յԵւրոպայէ, կարծեմ զի ոչ բարձրասցին արժէք նորա, վասն առատութեան հնձոյն.»

-Կոստանդնուպօլսոյ Առողջութեան ժողովոյն որոշմանը համեմատ, Եգիպտոսէն և Ասորիքէն մաքուր հրամանագրով եկած ապրանաց զգուշութեան օրերը նուազեցան. և այսուհետև հետևեալ կարգադրութեան կերպը 'ի գործ պիտի դրուի Տաճկաստանի բոլոր նաւահանգստաց մէջ։

Վաճառականի առագաստաւոր նաւերը, կամ շոգեշարժ նաւերը՝ իրենց մէջի եղած ապրանքը դուրս հանելէն ետև, 5 օր պիտի սպասեն։ Պատերազմական նաւերը նմանապէս 5 օր։ Քառանտինի ընդունակ ապրանքը՝ մաքրանոցը հանուելէն ետև 10 օր պիտի սպասեն։ Նմանապէս ճանապարհորդները՝ մաքրանոցը ելլելէն ետև 10 օր։

Մտած ու ելած օրերը, ըստ սովորութեան, իբրև զգուշութեան աւուրք պիտի համարուին։

Այս կարգադրութիւնը անտարակոյս պիտի աւելցնէ Տաճկաստանի նաւահանգստաց և Եգիպտոսի ու Ասորեաց մէջ եղած առևտրական հաղորդակցութիւնները։

-Մեծ մխիթարութեամբ կըլսեմք, թէ Վանայ Արծրունեաց ընկերութիւնը յառաջադէմ կըզօրանայ իւր ազգասիրական արժանագով ձեռնարկութեցը մէջ. Քանզի յիշեալ գաւառին զանազան տեղուանքը մանաւոր դպրատուններ հաստատելէն 'ի զատ, ընդարձակ մայր դպրոցի մը շինութեան ևս սկզբնաւորութիւն ըրեր է Վանայ մէջ. այլև ուրիշ ազգօգուտ և բարեպաշտական գործքերու վրայօք անխոնջ ջանիւ խնամք կըտանի. որոցմէ գլխաւորն է որբ և անանկ մանկունքը ժողովել և կրթել։ Եւ ասոնց հարկաւոր ծախքը արժանապէս հոգալու համար, յիշեալ ընկերութիւնը ազգային հասարակաց սնտուկ մը հաստատեր է Վանայ մէջ։ Այս օրինակ հայրենասիրական և վեհանձնական ընթացք մը անտարակոյս արժանի է քաջալերութեան։

-Կոստանդնուպօլսոյ գաղղիական հիւանդանոցին բժիշկ մօսիւ Վերոլօ, որ Ժուռնալ տը Քօնսթանթինօբլ լրագրոյն միջոցաւ նոյն մայրաքաղաքին 1848 ամին Քոլէրա Մորպիւսին պատմութիւնը կըհրատարակէ, հետևեալ կերպիւ կըդնէ Կոստանդնուպօլսոյ զանազան ազգաց բնակչաց թիւը՝ արք և կանայք և պանդուխտները մէկտեղ հաշուելով։

Տաճիկ	420·000	հոգի։
Հայ	125·000	»
Յոյն	124·000	»
Հրէայ	36·000	»
Եւրոպացի	16·300	»
Հռոմէական	15·000	»
Չինկեանէ	1·700	»
ընդամէնը	738·000	հոգի։

-Ուրախութեամբ կըտեսնեմք որ Կալկաթայի տէրբ Սանդխտոյ աղջկանց դպրատան հայկազուն աշակերտուհիները օրըստօրէ յառաջադիմութիւն ընելու վրայ են. քանզի Արշալոյս Արարատեան 32—33 թերթերունմէ ջանից քանի մը գրուածքները կարդացինք անգղիարէնէ թարգմանեալ։

Ցանկալի էր մեզ, որ այս կողմի համազգի օրիորդաց ուսումնասիրական վաստակոց արդիւնքն ևս հրատարակելու առիթ ունենայինք երբեմն։

-Անկաւորի Օպսէրվադէօր լրագրոյն հոկտեմբերի 1 և 15 թերթերը ընկալաք այս շաբթու։ Առաջնոյն մէջ կըկարդամք թէ Քոլերա ցաւ մը նուազեր է Սիվաս տէրութեանը մէջ, որ յարևելեան Հնդիկս։ Այս թագաւորութեան մայրաքաղաքը 15 օրուան մէջ 30·000 հոգիէն աւելի մեռեր են Քոլերայի սաստիկ եղած ժամանակը. և Չինացիները կըհաստատեն, կըսէ նոյն լրագիրը, թէ ընդամէնը գրեթէ 70·000 հոգի զոհ եղած են մինչև ցայսօր այս տարափոխիկ ախտին։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 25 Նոյեմբերի։

Տաճկաստանի ամէն հասուածոց արժէքը ընդհանրապէս աւելնալու վրայ են. որոց համար Եւրոպայէն եկած լուրերը միշտ յաջող են։ Ահաւասիկ գլխաւոր ապրանաց գիները։

Աֆիոն։ Միշտ կուզուի. վերջի վաճառումը $110^{1}/_{2}$ ղուրուշի եղաւ չէքին (250 տիրհեմ։)

Փամպուկ։ Դիւրավաճառ է միշտ. Անգղիոյ տեսակին գինը 69 ղուրուշ է. իսկ Թրիեստի տեսակինը՝ 105 ղուրուշ է կենդինարը։

Տորոն։ Նմանապէս կուզուի. և վերջի վաճառումը $202^{1}/_{2}$ ղուրուշի եղաւ կենդինարը. բայց այժմ 210—215 ղուրուշի առնող կայ, ծախող չկայ։

Ղէհրէ։ Հօխան $15^{1}/_{2}$—$15^{3}/_{4}$ ծախուեցաւ։

Բամպակ։ Առտ տեսակին 265—270 ղուրուշի կըծախուի. Սօղուճայի բամպակին գինը՝ 292—295 ղուրուշ է կենդինարը։

Ուսամ։ Նաւուն մէջ առնելու պայմանաւ (ֆրանքօպօրտօ) $34^{1}/_{4}$ ղուրուշի ծախուեցաւ քիլէն։

Չամիչ։ Բազաքին 98—108 ղուրուշի կըծախուի կենդինարը. Պէյլէրճէն 45—63. սև ը 38—52.

Խաշխաշ։ Միշտ կուզուի, և այսօրուան արժէքը 660—670 ղուրուշ է հարիւր հօխան։

Այս ամէն ապրանաց գիները ողջ դրամով են։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Իտալական հէծելազօր բանակին նախորդ պաշտօնակալ (օֆիսիէ) մօսիւ Լուդովիկոս Մորոնի կըծանուցանէ ժողովրդեան յարգոյ հասարակութեանը, թէ դասատուութեան ընթացք մը պիտի բանայ զի հեծնելու և սուսերամարտութեան արհեստին վրայօք՝ թէ՛ մասնաւորապէս և թէ՛ քանի մը հոգի մէկ տեղ։ Այլ յանձնառու կըլլայ զարդելու և կրթելու դեռահասակ կամ պզտիկութեան մը ունեցող ձիերը։

Ուրիշ տեղեկութիւններ առնելու համար կրնայ դիմել յիշեալ մօսիւ Մորոնին Մուսա Պօղազըէն տունը, որ 'ի ծովեզերքը Հոլանտայի հիւպատոսարանին դէմը։

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս.

Գրիգոր Գ. Պալթազարեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ